

Роль наукової бібліотеки у збереженні та представленні наукових здобутків вчених ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Олена Коробкіна

Важливим аспектом діяльності бібліотеки ЗВО є висвітлення досягнень провідних учених університету, представлення їх наукового доробку у світовому інформаційному просторі, підвищення рейтингу університету. Одним із основних завдань діяльності бібліотеки є не тільки збереження всіх джерел інформації, що мають відношення до наукової спадщини університету, а й упорядкування, систематизація отриманої наукової інформації, створення бібліографічних ресурсів власної генерації.

Питанням збереження наукових досягнень видатних учених університетів, їх аналітичного опрацювання та надання доступу до них широкому колу наукової спільноти, формуванню позитивного іміджу ЗВО присвячена низка наукових публікацій провідних бібліотечних фахівців: Л. Семененко, О. Побережної [12], О. Айвазян [1], М. Медведь [8], Л. Лисиці [7], М. Мельник [9].

У статті «Персональні бібліографічні показники як достовірне джерело історико-біографічних досліджень» О. Веремчук, О. Матвійчук [4] висвітлено роль бібліографічних показників як достовірного джерела історико-біографічних досліджень, розглянуто специфіку, цільове призначення, структуру персональних бібліографічних показників, особливості їх укладання. Акцентовано увагу на біо-бібліографічних показниках, які відтворюють життя і діяльність видатних українських діячів. Розвитку української персональної бібліографії як складової

біобібліографії та особливостям структури персональних бібліографічних показників присвячені дослідження О. Яценка [11]. Інформацію про розвиток біобібліографії вчених можна знайти в публікаціях В. Захарченко [5], О. Бичко [3], Т. Опрі [10], Н. Кушнаренко, С. Євсеєнко [6].

Проаналізовані джерела досліджують сучасний стан та перспективи розвитку діяльності бібліотек з формування, збереження, популяризації досягнень провідних учених ЗВО.

Метою статті є висвітлення ролі наукової бібліотеки у збереженні та представленні наукового доробку вчених ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Наукова бібліотека ХНПУ імені Г. С. Сковороди значну увагу приділяє збереженню, всебічному розкриттю, упорядкуванню та систематизації напрацьованих видатних учених університету. З цією метою колектив бібліотеки поєднує традиційні й інноваційні форми і методи роботи.

Герод традиційних форм популяризації наукового надбання науково-педагогічних працівників особливе місце займають книжкові виставки, презентації, присвячені ювілейним датам учених, організовані під час проведення різноманітних загально-університетських заходів, а також віртуальні виставки-перегляди.

Багато років поспіль фахівці бібліотеки ретельно збирають колекцію наукових публікацій викладачів університету, наявність яких відображено у довідко-

во-бібліографічному апараті бібліотеки. У 1985 р. співробітниками довідково-бібліографічного відділу було розпочато створення картотеки праць викладачів Харківського державного педагогічного інституту імені Г. С. Сковороди (в картковому вигляді), в якій також відображено публікації науковців університету 1960–1970 рр.

У 2003 р. за допомогою АБІС УФД/Бібліотека співробітники бібліотеки розпочали формування електронного каталогу. У 2004 р. «для упорядкування та збереження наукового доробку науково-педагогічних працівників університету створено базу даних «Каталог видань співробітників ХНПУ імені Г. С. Сковороди» в електронному вигляді» [2, с. 15], яка продовжує поповнюватися монографіями, підручниками, навчальними посібниками, навчально-методичними виданнями, статтями в фахових збірниках, тезами доповідей конференцій. Наразі база даних містить понад 13 000 бібліографічних записів документів. Для підбору джерел про життя, наукову та педагогічну діяльність учених університету використовується класифікатор електронного каталогу «Персоналії».

«З метою накопичення, систематизації та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів університетської наукової спільноти, надання відкритого доступу до них, поширення цих матеріалів у світовий освітньо-науковий простір» [2, с.15–16] у 2016 р. науковою бібліотекою започатковано електронний архів (інституційний репозитарій) ХНПУ імені Г. С. Сковороди. На даний момент зібрання репозитарію містять понад 16 000 повнотекстових електронних документів науковців університету, доступних кожному. Наукову, дослідницьку, освітню діяльність видатних учених Сковородинівського університету відображає зібрання репозитарію «Персональні колекції», де зберігаються як електронні ресурси, так і оцифровані друковані видання.

«Світ стрімко змінюється, ростуть й вимоги щодо представлення науки,

тому їй в допомогу прийшов новий розділ наукознавства — наукометрія, який досліджує активність та цитованість праць науковців. Нині наукова діяльність практично кожного ЗВО характеризується наукометричними показниками, які виступають його основним рейтинговим аргументом» [8, с. 9].

«Для удосконалення системи моніторингу публікаційної активності науковців університету в активному стані підтримується інформаційно-пошуковий ресурс “Наукометричні профілі науковців університету ХНПУ імені Г. С. Сковороди”, який демонструє наукометричні показники вчених університету, містить порівняння профілів за показниками Scopus, Google Scholar. Персоніфіковані сторінки авторів розташовано в алфавітному порядку. Кожна сторінка включає: ПІБ, місце роботи, інтерактивні посилання до ідентифікаторів науковців в Google Scholar, Scopus, Web of Science, ORCID, повнотекстових електронних документів, розміщених в репозитарії університету, містить цифрові показники — кількість публікацій, цитувань та індекс Гірша в Google Scholar, Web of Science, Scopus» [2, с. 16–17].

На особливу увагу заслуговує науково-видавнича діяльність бібліотеки, спрямована на формування бібліографічних інформаційних ресурсів, зокрема біобібліографічних покажчиків, присвячених видатним ученим університету.

У 2019 р. з метою всебічного розкриття, упорядкування та систематизації наукового доробку науково-педагогічних працівників університету співробітниками довідково-бібліографічного відділу бібліотеки засновано серію біобібліографічних покажчиків «Вчені ХНПУ імені Г. С. Сковороди». За період 2019–2024 рр. підготовлено 21 біобібліографічний покажчик. Серед постатей, яким присвячені ці видання, є:

Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, ректор Харківського національ-

ного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди з 1980 по 2020 р. (2019, перше вид.);

Лозова Валентина Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України (2019);

Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (2020);

Фрізман Леонід Генріхович, доктор філологічних наук, професор (2020);

Синельников Яків Рафаїлович, український радянський анатом, доктор медичних наук, професор (2021);

Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди з 1980 по 2020 р. (2021, 2-ге вид.);

Култаєва Марія Дмитрівна, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України (2022);

Білоусова Людмила Іванівна, професор, кандидат фізико-математичних наук;

Лисиченко Лідія Андріївна, професор, доктор філологічних наук (2023);

Золотухіна Світлана Трохимівна, доктор педагогічних наук, професор (2023);

Гетманець (Гетьманець) Михайло Феодосійович, доктор філологічних наук, професор (2023);

Попова Людмила Данилівна, кандидат педагогічних наук, професор (2023);

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, заслужений працівник народної освіти України (2023);

Олексенко Олена Андріївна, кандидат філологічних наук, професор (2023);

Лозова Валентина Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, член-

кореспондент Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України (2023, 2-ге вид.);

Дорошенко Сергій Іванович, професор, доктор філологічних наук (2024);

Гриньова Валентина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор (2024);

Бережна Світлана Вікторівна, доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (2024);

Мінкін Лев Михайлович, доктор філологічних наук, професор (2024);

Нелін Євген Петрович, кандидат педагогічних наук, професор (2024);

Маслов Іван Степанович, доктор філологічних наук, професор (2024).

Наразі триває підготовка біобібліографічного покажчика серії «Вчені ХНПУ імені Г. С. Сковороди», присвяченого 95-річчю від дня народження Крапивного Олександра Павловича, доктора біологічних наук, професора, завідувача кафедри зоології і водночас проректора з наукової роботи Харківського державного педагогічного інституту імені Г. С. Сковороди (1965–1968 рр.). Завершується робота над біобібліографічним покажчиком до ювілею доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті університету Іонової Олени Миколаївни, який відбудеться в грудні 2024 р.

Всі покажчики серії «Вчені ХНПУ імені Г. С. Сковороди» мають типову структуру: публікації — дисертації вчених, їх монографії, написані особисто та в співавторстві, навчальні та навчально-методичні посібники, підручники, статті з наукових та періодичних видань, тези виступів на науково-практичних конференціях, видання за редакцією, наукові школи вчених, рецензії, та рецензії на праці інших авторів, а також літературу про вчених. Кожний покажчик відкриває вступна стаття вчених-колег. Допоміжний

апарат біобібліографічних показчиків містить іменні показчики, в яких наведено прізвища співавторів, упорядників, редакторів та інших осіб, відомості про яких є в бібліографічних записах, та алфавітні показчики назв праць вчених та праць за їх редакцією.

Для інформування про науковий доробок учених університету, нові надходження праць викладачів до бібліотечного фонду, науково-виховні заходи, присвячені ювілейним датам науковців, презентації нових бібліографічних видань фахівці бібліотеки активно використовують веб-сторінку наукової бібліотеки на сайті університету, соціальні мережі (Facebook – група «Наукова Бібліотека ХНПУ імені Г. С. Сковороди», Instagram – сторінка «library.hnpu», WhatsApp — група «Library_hnpu_Skovoroda», власний електронний бюлетень «Невичерпний скарб», YouTube – канал «Наукова бібліотека ХНПУ імені Г. С. Сковороди».

Використання вказаних інструментів є запорукою збереження науково-інтелектуальної спадщини університетської спільноти, представлення її наукового доробку світу, а також підвищення рейтингу університету. Перспективою подальшої діяльності в цьому напрямі вважаємо оцифрування друкованих наукових праць видатних вчених університету, наповнення електронних інформаційних ресурсів бібліотеки новими науковими публікаціями.

Література

1. Айвазян О. Б., Мацей О. О. Роль бібліотек ЗВО Хмельниччини у формуванні та просуванні інтелектуальних ресурсів вишу // Книги і бібліотеки в глобалізованому світі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (до 100-річчя Поділ. держ. аграрно-техн. ун-ту), Кам'янець-Подільський, 15–16 трав. 2019 р. / Поділ. держ. аграрно-техн. ун-т, Хмельн. нац. ун-т ; редкол.: В. В. Іванишин та ін. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ,

2019. С. 6–12. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/8730>

2. Бережна С. В., Коробкіна О. Г. Цифровізація наукової бібліотеки ХНПУ імені Г. С. Сковороди // Цифрова трансформація освіти та науки : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 2–3 берез. 2023 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди та ін. ; редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін. Харків, 2023. С. 12–20. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10952>

3. Бичко О. М. Розвиток біобібліографії вчених: іміджевий та корпоративний аспект // Бібліотека в освітньому просторі : інформ. бюл. / Хмельн. нац. ун-т ; редкол.: О. Б. Айвазян та ін. Хмельницький, 2017. № 23 : Матеріали науково-практичного семінару «Корпоративна діяльність як засіб підвищення ефективності використання ресурсної бази бібліотек вишів та оптимізація бібліотечної праці». С. 33–43. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/5491>

4. Веремчук О., Матвійчук О. Персональні бібліографічні показчики як достовірне джерело історико-біографічних досліджень // Науково-педагогічні студії. 2024. № 4 (4). С. 90–101. URL: <https://dnpb.gov.ua/ojs/article/view/222503/>

5. Захарченко В. П. Підготовка бібліографічних показчиків — провідний напрямок роботи довідково-бібліографічного відділу Наукової бібліотеки // Бібліотечно-інформаційне середовище як драйвер змін та інновацій в освіті : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. до 90-річчя Наук. б-ки ХНТУСГ, Харків, 30 жовт. 2020 р. / Харків. нац.-техн. ун-т сіл. гос-ва ім. П. Василенка ; ред.: Н. М. Ніколаєнко, О. М. Рибальченко. Харків : ХНТУСГ, 2020. С. 36–39.

6. Кушнарєнко Н., Євсєєнко С. Біобібліографічні показчики як засіб формування позитивного іміджу освітньо-наукового закладу // Вісник Книжкової палати. 2016. № 9. С. 48–52. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/vkp_2016_9_14%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/vkp_2016_9_14%20(1).pdf)

7. Лисиця Л. Г. Дослідницько-видавнича діяльність колективу наукової біблі-

отеки ім. М. Максимовича на сучасному етапі // Наукова бібліотека ім. М. Максимовича в контексті історії й сьогодення ЧНУ ім. Б. Хмельницького : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Черкаському національному університету ім. Б. Хмельницького — 95: історія і сучасність», Черкаси, 26 лют. 2016 р. Секція № 4 / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Наук. б-ка ім. М. Максимовича ; упоряд. Н. Г. Конджарян ; ред. Г. М. Голиш. Черкаси : ЧНУ, 2016. С. 29–36. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/5467/>

8. *Медведь М. М.* Роль бібліотеки в інформетричних дослідженнях: на прикладі роботи наукової бібліотеки Ужгородського університету // Тенденції розвитку медичних бібліотек України і виклики сучасного інформаційного суспільства : матеріали XX ювілей. Міжнар. наук.-практ. конф., Ужгород, 19–20 трав. 2021 р. / Нац. наук. мед. б-ка України, Наук. б-ка Ужгород. нац. ун-ту ; редкол.: Т. А. Остапенко, Н. М. Бортнік, О. М. Кіришева, С. М. Науменко. Київ, 2021. С. 9–10. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/35471>

9. *Мельник М.* Наукова бібліотека ВНМУ в контексті наукової та дослідницької діяльності // Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : матеріали V наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Харків, 24–25 жовт. 2023 р. / Харків. нац. мед. ун-т ; редкол.: І. В. Киричок,

Т. Б. Павленко, О. В. Куц. Харків : ХНМУ, 2023. С. 54–61. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/32617>

10. *Опря Т. М.* Роль бібліографічних показників змісту у відображенні стану розвитку науково-дослідної роботи вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство : зб. наук. пр. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка ; редкол.: С. А. Копилов та ін. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. Вип. 5. С. 100–105. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/2241>

11. *Яценко О.* Персональні бібліографічні показники — важливий складник у відтворенні життя і творчості українських діячів // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : зб. наук. пр. / Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського ; редкол.: Ю. М. Половинчак та ін. Київ, 2011. Вип. 31. С. 461–475. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/uk/article/UJRN-0000006811>

12. *Semenenko L., Poberezhna O.* Informacijni resursy biblioteku yak dzherelo pidvyshhennya imidzhu i rejtyngiv universytetu / National Technical University, Kharkiv Polytechnic Institute. 2017. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/32396/2/Semenenko_Informatsiini_resursy_biblioteku_2017.pdf

03.12.2024

Відомості про автора:

Коробкіна Олена Геннадіївна — директор наукової бібліотеки; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; email: korobkina.olena@hnpu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8563-8354>.